

Po razstavah

Napoleon rezhe Iliria vstan. Razstava Muzej in galerije mesta Ljubljane, Gosposka 15, 11. maj do 30. oktober 2009. Vodja projekta in avtorica Irena Žmuc, soavtorji razstave Mojca Ferle, Gregor Moder, Janez Polajnar in Metka Simončič.

Kako pisati o razstavi, ki se je zgodila in je že leto dni pospravljena v depojih? Kaj ostane v spominu? Zanesenjaštvo, timsko delo, dve leti priprav, izjemni predmeti, tiski... In – velik izziv je bilo dogovarjanje in nato priprava kopice pogodb o izposoji predmetov, izpolnjevanje dolgih obrazcev o varnostnih in klimatskih danosti v muzeju. Pravi logistični podvig je bil prevoz umetnin iz Francije, saj smo morali upoštevati posebne zahteve, ki so posledično zahtevale tudi dodatne finančne stroške.

Pri razstavi *Napoleon rezhe Iliria vstan* smo sodelovali zgodovinarja, umetnostna zgodovinarja in etnolog. Vsak je dopolnil kamenček v mozaiku razstave ob 200-letnici ustanovitve Ilirskih provinc. Kreativni sodelavci so bili na Francoskem kulturnem centru Charles Nodier v Ljubljani in Veleposlaništvu republike Francije. Če smo sami vzpostavili odličen odnos s slovenskimi muzeji, arhivi in knjižnicami, so nam »naši« Francozi utirali pot v

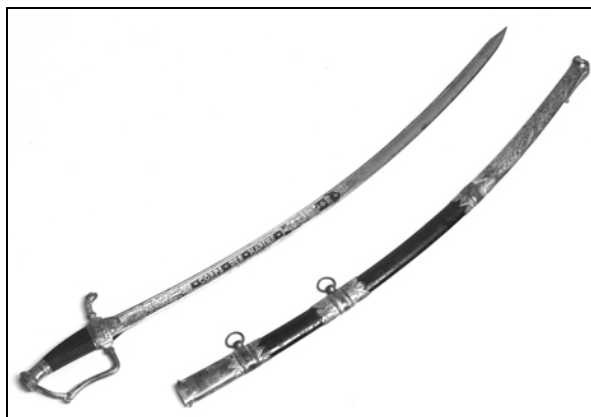
Franciji. Pa ni bilo enostavno – francoski kolegi so si prišli ogledat muzej in zmogljivosti, dosežke, varnost itn., da so nam nato posodili želene predmete za razstavo. Naš »ambasador« je bil Jean-Marc Leri, direktor muzeja vseh muzejev kot pravijo muzeju Carnavalet, mestnemu muzeju Pariza. Tako je bil tim res imeniten in učinkovit – sodelovalo je skoraj 50 institucij in zasebnikov iz Slovenije in Francije.

Z razstavo smo želeli predstaviti kratko, a v marsičem prelomno obdobje iz začetka 19. stoletja. Za naslov smo izbrali Vodnikov verz iz Ilirije oživljene. Mestni muzej stoji ob Trgu francoske revolucije (prej Napoleonov trg), kjer je bil leta 1929 z veliko narodno slovesnostjo postavljen eden redkih spomenikov izven Francije, ki slavi Napoleona. Trg smo povezali z razstavo v atriju palače in ga razširili (sodeloval je Arboretum Volčji potok) v stilu »francoskega vrta« na muzejsko notranje dvorišče. Naše vodilo je bilo predstaviti obdobje izključno z izvirnimi predmeti v vseh delih razstave. Številne muzealijske so bile prvič predstavljene obiskovalcem.

Razstava je bila vsebinsko razdeljena na uvod v atriju, v I. nadstropju smo postavili osrednji del razstave: državna tvorba Ilirske province (vojaška, politična, sodna, šolska in cerkvena uprava, s posebnim ozirom na Ljubljano kot prestolnico); v drugem delu pa kulturno zgodovinske vplive, ki so se najbolj »prijeli« pri nas: predstavili smo slikarja Franca Kav-

Vhod v glavni del razstave Napoleon rezhe Iliria vstan.

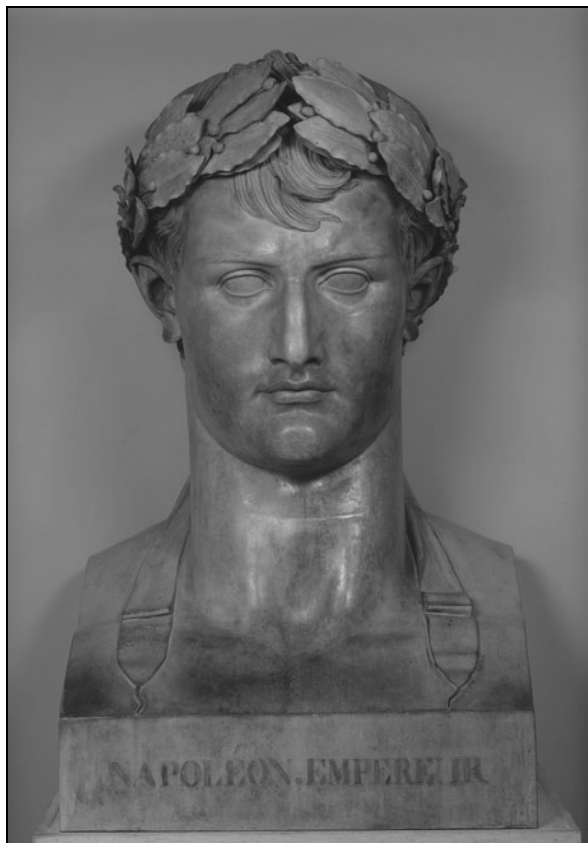

Sablja, ki jo hrani Pomorski muzej »Sergej Mašera«, Piran.

čiča (Narodna galerija) ter umetno obrt in oblačilno modo. V II. nadstropju smo na stalni razstavi *Obrazi Ljubljane* postavili odmeve na Francoze med Slovenci po letu 1813 ter mit o osvoboditvi, ki se je nekritično uveljavil v spominu Slovencev in delno v literaturi. Nadstropji sta vsebinsko povezovali zgodbi slovenskih vojakov, korporala Andreja Pajka v Napoleonovi »grande armée« ter Strahovega Šimna in Trudnovega Jožeta v avstrijski armadi po bitki pri Leipzigu.

Raziskovalno delo ob razstavi je bilo plodno. Na novo smo prebrskali svoje depoje, pa spoznali, kakšne zaklade iz tega obdobja hranijo slovenski muzeji od Pirana do Murske Sobote in od Posavskega muzeja do Muzeja radovljiških občin. V Pomorskem muzeju »Sergej Mašera« smo si izposodili paradno sabljo admirala mornariškega korpusa cesarske garde, iz drugih muzejev in pri zasebnikih pa: čebelne panje v podobi francoskega vojaka, panjske končnice z upodobitvami francoskih vojakov, zemljevid Ilirskih provinc z merilom v kilometrih, vojaško odlikovanje »kanonenkreuz«, sodček za prevažanje živega srebra iz Idrije, edinega od šestih svečnikov, ki jih je general Fölseis daroval za zmago v bitki pri Savi leta 1813, vrček, v katerem so ponudili Napoleonu mašno vino leta 1797 v Kobaridu, strelske kroglice iz bitke pri Razdrtem leta 1809 ... V privatni zbirki smo odkrili pisalno mizo Žige Zoisa, saj se tehnični detajli povsem ujemajo z njegovim invalidskim vozičkom iz naše zbirke.

Tudi delo v Nadškofjskem arhivu in Zgodovinskem arhivu Ljubljana in Celje se je obrestovalo. Našli smo zanimive listine, tako npr. je ljubljanskemu škofu Kavčiču pisal župnik iz Beljaka leta 1813 in ga prosil za dovoljenje za raziskovanje zgodovine protestantizma, pa listino o menjavi goldinarjev v franke, pastirsko pismo škofa Kavčiča Slovincem ob francoski okupaciji oktobra 1809, razstavili smo Vodnikovo »zlato knjigo« učencev, Francoski zakonik itn.

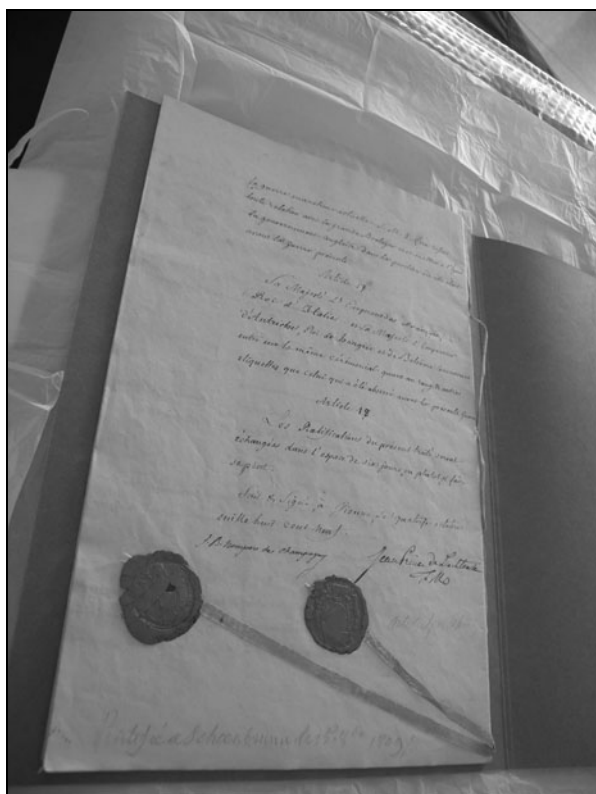
Iz Louvra v Mestni muzej Ljubljana, Lorenzo Bartolini: Napoleon.

Od tujih muzejev so s predmeti sodelovali Louvre, Carnavalet, Državni arhiv Francije, Arhiv zunanjega ministrstva Francije, muzej Malmaison in muzej iz Châtillon-sur-Seine,¹ kjer se je rodil prvi generalni guverner Ilirskih provinc Auguste Marmont.

Leta 1812 so Francozi izdali knjižico z navodili za potovanje iz Pariza v Ljubljano *Itinéraire complet de l'empire français*, na katero me je opozoril dr. Peter Vodopivec. Zanimivi so kulturno zgodovinski opisi mest na priporočeni poti. Knjižico so nam v fotokopijah posredovali iz Nacionalne knjižnice iz Pariza. Dokument še čaka širše predstavitev v strokovni literaturi.

Vhod na razstavo je obvladoval bronast portret cesarja Napoleona Bonaparteja, kot ga je upodobil Lorenzo Bartolini. Cesarjev kip je nekoč stal ob vhodu v Napoleonov muzej, danes Louvre. V vsaki guvernerski palači, tudi v Ljubljani, je visela celo-

¹ Archives du Ministère des Affaires étrangères de France, Paris, Archives nationales de France, Site de Paris, Bibliothèque nationale de France, Paris, Musée Carnavalet, Musée du Louvre, Musée du Pays Châtillonnais, Châtillon-sur-Seine, Musée national des châteaux de Malmaison & Bois-Préau, Rueil-Malmaison.

Zadnja stran mirovne pogodbe iz Schönbrunna, podpisane 14. oktobra 1809.

postavna upodobitev cesarja. Ljubljansko sliko naj bi Francozi ob odhodu odpeljali in se je med bitkami domnevno izgubila. Zato smo si v Carnavaletu izposodili »guvernersko upodobitev« Napoleona, slikarja Roberta Lefevra. Iz francoskih muzejev smo

si izposodili za nas doslej neznane upodobitve treh generalnih guvernerjev.

Iz Francije izposojeno listinsko gradivo je bilo izjemno: osebno Napoleonovo pismo z zaznamkom, katere dežele bodo sestavljale Ilirske province. »Kronska« listina je bila *schönbrunska mirovna pogodba*, ki je bila prvič predstavljena na Slovenskem. Pa dokument o pravni ureditvi provinc, listina o ustanovitvi Ilirskega polka, ki so ga sestavljali slovenski fantje, knjiga o organizaciji in izrabi rudnika Idrija, listina o prepustitvi ozemlja provinc habsburški monarhiji zadnjega guvernerja provinc Fouchéja. Likovno je bil vabljen potni list sla, ki je potoval iz Carigrada preko Ljubljane v Pariz, ki je dokazoval politični in gospodarski pomen Ilirskih provinc.

Muzejski katalogi vedno dopolnjujejo razstavo, tokratni pa je bil razprodan mesec dni pred zaprtjem razstave, kar se redko zgodi v muzejskih krogih. Besedila so bila slovensko-francoska, s povzetki v angleščini. Poleg pozdravnih uvodnikov in treh strokovnih prispevkov o razstavi (Irena Žmuc), o Francozih, ki so »zakrivili« mit o narodni osvoboditvi Slovencev (Janez Polajnar) in o izročilih na francoski čas (Mojca Ferle), je še posebej dragocen kataloški del z opisi in s fotografijami razstavljenih predmetov.

Drugi tisk ob razstavi je bil časopis. Ker zadnjemu uredniku *Télégrapha officiel* Charlesu Nodierju ni uspelo izdati časopisa v slovenščini, smo njegove načrte uresničili skupaj z Uradom Vlade RS za komuniciranje in *Le Monde Diplomatique*: slovensko francoski Uradni časopis/*Télégraphe officiel* je izšel kot priloga časnika *Delo* v 105.000 izvodih. Vsebinsko je dopolnjeval razstavo, poleg uvodnikov

Vrtiljak spomina.

»Po francosko«.

predsednikov vlad Francije in Slovenije je prinesel še življenjepis Napoleona, prispevek o naši muzealiji *Napoleonov rodovnik z zmagami*, o znanosti in šolstvu, o Plečnikovem Ilirskem stebru, o Vrtu domovinske flore, o Charlesu Nodierju in njegovem romanu Jean Žbogar.

Oblikovanje je sledilo vsebinskemu konceptu in se podrejalo sporočilnosti predmetov. Nujno je bilo povezati celotno pot od atrija do II. nadstropja. V osrednjem delu razstave je bil prostor nevtraliziran s temno modro barvo, saj smo morali upoštevati konservatorske smernice o varovanju listinskega gradiva, hkrati smo dosegli kontrast ozadje-svetloba-predmet. Ambientalna postavitve je zaživela v zeleni sobi, kjer smo iskali interierne značilnosti dobe. »Carrousel«, vrtiljak, pa je bil prispodoba varljivega spomina na Francoze kot »dobre okupatorje«. Simbolno so barve izražale, da smo tedaj Slovenci za kratek čas zamenjali črno-žolto zastavo za modro-belo-rdečo.

Vrhunec je bila otvoritev na visokem nivoju – odprla sta jo predsednika vlad Francije François Fillon in Slovenije Borut Pahor. Predsednik francoske vlade je bil prvi visoki francoski politik na uradnem obisku v samostojni Sloveniji. Po vzoru lipe v Botaničnem vrtu, ki jo je posadil prvi generalni guverner Auguste Marmont, sta novo lipo, ki simbolizira povezanost Slovencev in Francozov, zasadila oba predsednika vlad v parku pri Križankah.

Veliko delo so opravile dokumentacijska, konservatorska in komunikacijska služba muzeja. Razstava je bila »naša« delo, vsi smo delali za razstavo s polno paro več kot dve leti. Prvič smo ob pripravi razstave pisali blog, internetna stran je bila zadovoljivo obiskana.

Delo se je nadaljevalo, ko je razstava stala: vodstva po razstavi, različni pedagoški programi, strokovna predavanja, kuharske delavnice ... Popestritev vodstev je bila »Klepetulja«. Po francoski modi »à la madame Récamier« oblečena je živahno pripovedovala »rumene« podrobnosti: o postavnosti generalnega guvernerja Marmonta, ki je vznemiril marsikatero Ljubljanko, o slovenskih fantih, ki so se izogibali vojaške suknje, rokavnjačih, draginji, posodobitvi mesta itn.

Razstavo so omogočili Mestna občina Ljubljana, Ministrstvo za kulturo, République Française ter pokrovitelji Peugeot, SKB Société générale group, Mercator, Holding Slovenske elektrarne d.o.o. in Metronik.

Razstava je bila nagrajena z Valvasorjevim priznanjem za leto 2009.

Irena Žmuc